

Pietro Angelo MURONI, *L'ordine dei Sacramenti dell'iniziazione cristiana. La storia e la teologia dal XIV secolo al 1992 nel rito romano*, (Biblioteca *Ephemerides Liturgicae, Subsidia* 141), Roma: Centro Liturgico Vincenziano 2007, ss. 510.

Pietro Angelo Muroi, kapłan archidiecezji Sassari we Włoszech. Jest docentem Papieskiego Instytutu Liturgicznego w Rzymie, Papieskiego Wydziału Teologicznego na Sardynii oraz Papieskiego Wydziału Teologicznego Świętego Bonawentury w Rzymie.

Książka ta ukazuje relacje między Tajemnicą Paschalną i Pięćdziesiątnicą Chrystusa a tajemnicą Kościoła, czyli objawia całą moc chrystologiczną i eklezjologiczną. Dzieło Muroiego może być wielką pomocą przy analizie źródeł, teologii, nauczania Kościoła, katechezy, prawa, w konfrontacji źródeł liturgicznych, zgodnie z metodą interdyscyplinarną. Dzisiaj bardziej niż kiedykolwiek potrzebna jest analiza tekstów i badań historycznych. Autor przedstawia sakramenty inicjacji chrześcijańskiej w ich wymiarze teologicznym, liturgicznym i pastoralnym. Od początku istnienia Kościoła do XIII wieku celebrowanie sakramentów inicjacji chrześcijańskiej była związana z Tradycją, która widziała w nich swego rodzaju bramę dla przyjęcia innych sakramentów. Bierzmowanie ukazywano jako dopełnienie chrztu i Eucharystii. Od XIII wieku pierwsze księgi liturgiczne przewidywały już celebrowanie sakramentu bierzmowania w osobnym rycie, a w konsekwencji oddzielone zostały także pozostałe sakramenty inicjacji chrześcijań-

skiej. W książce zawarte są owoce badań naukowych, przeprowadzonych według metody analitycznej opartej na źródłach teologicznych, liturgicznych, prawa i nauczania Kościoła zgodnego z naukami interdyscyplinarnymi. W książce znajduje się bogata bibliografia dotycząca sakramentów inicjacji chrześcijańskiej.

Książka zawiera trzy części. Pierwsza omawia zagadnienie sprawowania sakramentów inicjacji chrześcijańskiej w okresie poprzedzającym Sobór Trydencki. Część ta składa się z trzech rozdziałów. Pierwszy omawia oddzielenie bierzmowania od chrztu. Autor swoje badania opiera na dokumentach Kościoła tego okresu (XIV-XV w). Rozdział drugi porusza problem wieku, w którym należy przystępować do sakramentu bierzmowania w wybranych krajach (w oparciu o statuty synodalne Włoch, Niemiec, Portugalii i Hiszpanii). Trzeci rozdział omawia zagadnienie relacji zachodzących między chrztem, bierzmowaniem a Eucharystią w nauczaniu Kościoła w późnym okresie scholastyki. Przede wszystkim autor opiera swoje rozważania na nauce Dunsza Szkota, Guglielmo Ockhama i Tomasza de Vio (Kajetana).

W drugiej części autor rozważa głównie naukę Soboru Trydenckiego dotyczącą teologii chrztu, bierzmowania i eucharystii. Ponadto zwraca uwagę na wiek przystępujących do tego sakramentu. Rozdział pierwszy tej części przedstawia problem wieku w Kościołach reformowanych i we wspólnotach anglikańskich. Szczegółowo ukazuje teologię chrztu, bierzmowania i Eucharystii w nauczaniu Soboru Trydenckiego, a także bierzmowania w źródłach liturgicznych. W rozdziale drugim tej części autor ukazuje rozwój teologiczny jedności sakramentów inicjacji chrześcijańskiej w szkołach teologicznych scholastyki, baroku, w szkole dominikańskiej, jezuitki, Franciszka Suareza i w szkole karmelitańskiej. W trzecim zaś rozdziale ukazany jest wymiar pastoralny sakramentów po Soborze Trydenckim. Przede wszystkim autor skupia swoją uwagę na problemie wieku przystępujących do sakramentów inicjacji chrześcijańskiej, podjętym w niektórych synodach regionalnych i prowincjalnych w relacji do nauczania Kościoła. Autor swoje dociekania naukowe opiera na wybranych krajach europejskich takich jak: Włochy, Niemcy, Francja.

W trzeciej części książki autor skupia uwagę na problemie dotyczącym kolejności przyjmowania tychże sakramentów: bierzmowanie po Eucharystii. Mówi także o swego rodzaju schizofrenii między teologią a praktyką sakramentalną w wiekach XVIII-XX. W rozdziale pierwszym mówi o przesunięciu bierzmowania na czas po pierwszej Komunii świętej. Odwołuje się tutaj do dokumentów źródłowych, synodów prowincjalnych, Magisterium Kościoła. W drugim rozdziale tej części jest mowa o sakramentach inicjacji chrześcijańskiej w nauczaniu Drugiego Soboru Watykańskiego i o znaczeniu teologiczno-liturgicznym. Powołuje się na najnowszą literaturę w tej materii.

Książka ta jest bardzo przydatna dla studentów teologii, wykładowców liturgiki i teologii dogmatycznej. Jest cenną pomocą dla przygotowujących się do przyjęcia sakramentów inicjacji chrześcijańskiej. Autor porusza w niej realne problemy, które dotyczą dzisiejszych chrześcijan. Sugeruje ponadto, że dobrze byłoby powrócić do celebracji sakramentów inicjacji chrześcijańskiej wspólnej podczas jednego obrzędu.

Ks. Tadeusz SYCZEWSKI